

ديوان

مجلة علمى تحقيقى بين المللى علوم اسلامى
مجلة دراسات اسلامية، عالمية، علمية، محكمة

International Journal of Islamic Studies
Uluslararası İslami Arařtırmalar Dergisi

ISSN: 2706-6428

جلد: ٠١ شماره: ٠١ سال: ١٣٩٨

web: www.diwan.com.af
e-posta: diwandergisi@gmail.com

ديوان

مجلة علمى تحقيقى بين المللى علوم اسلامى
مجلة دراسات اسلامية، عالمية، علمية، محكمة

International Journal of Islamic Studies
Uluslararası İslami Arařtırmalar Dergisi

ISSN: 2706-6428

حيات مختصر سه علماء متقدم فاريابى

İlk Dönem Üç Fâryâblı Âlimin Kısa Hayatı

The Short Life of the First Fâryâblı Scholar

Makale Bilgisi / Article Information / معلومات مقاله

Makalenin Türü / Article Type / : مقاله تحقيقى / Arařtırma Makalesi / Research Article / نوع مقاله :

Geliş Tarihi / Received Date / ۳۰،۱۱،۲۰۱۹ :تاريخ دريافت مقاله

Kabul Tarihi / Accepted Date / ۳۰،۱۲،۲۰۱۹ :تاريخ بديرش مقاله

چکیده

واژه های کلیدی:
محدث، عبد الله، جعفر،
محمود، الفاریابی

مهد علم و عرفان فاریاب بعد از مشرف شدن به اسلام در سال ۶۰ هجری و ۶۷۹ میلادی در کمترین مدت خود را به اساسات دین مبین اسلام عیار نموده، بهترین علماء، محدث، فقیه و متصوف را در سینه خود به پروریش رسانیده، مقام والای خدمت به علم، عرفان و منابع اصلی اسلام کتاب و سنت پرداخته است. در بخش حدیث و تفسیر به سوبه بین الملل همچو ابو عبد الله محمد بن یوسف الفاریابی و جعفر بن محمد الفاریابی و محمود الفاریابی را به ثمر رسانیده است. با تاسف همچو علماء نامدار فاریاب زمین در بین اوراق و کتب عصر اوسط باقیمانده، به خدمت عصر نو و نسل جدید به شکل کامل معرفی نشده، به دسترس آنها قرار داده نشده است. در دوره اول، پرورش چنین دانشمندان برجسته ای در مکانی مانند فاریاب دور از دولت اسلامی بسیار مهم است. از همه مهمتر این است که آنها عرب نیستند، بلکه ترک هستند. آنها هزاران عرب را آموزش داده اند. از آنجا که ما به علماء اهمیت می دهیم، زندگی، فعالیت، ارزش علمی، معلمان، دانش آموزان، آثار و وفات این دانشمندان را نوشتیم.

Keywords:

Muhaddis, Abdullah,
Jafar, Mahmud, al-
Farabi

Abstract

Faryab, the cradle of knowledge and wisdom, trained the best scholars in the field of hadith, tafsir and fiqh by adapting itself to Islamic values shortly after he became acquainted with Islam in ۶۰/۶۷۹. In the heart of Abu Abdullah b. Muhammad b. Yusuf al-Farabi, Jafar b. Muhammad al-Fâryabi and Mahmud al-Faryabi, such as distinguished figures such as the foundation of Islam has provided the protection of the Book and Sunnah. Unfortunately, such scholars with deep knowledge have not only been recorded in the documents and books of the Middle Ages, but have not been fully presented to the service of the new age and the new generation. In the first period, it is important for the elite scholars to grow up in a place far away from the Islamic State like Faryab. More importantly, they are Turkish, not Arabs, and they enable thousands of Muhaddis of Arab origin to grow. Therefore, the life, activity, scientific value, teachers, students, works and death dates of the scholars in question have been written by us.

Anahtar kelime:

Muhaddis, Abdullah,
Cafer, Mahmud, el-
Fâryâbî

Özet

İlim ve irfanın beşiği Fâryâb, ۶۰/۶۷۹ yılında İslam'la müşerref olduktan kısa bir süre sonra İslamî değerlere kendini uygun hale getirerek, hadis, tefsir, fıkıh ve tasavvuf alanında en iyi âlimleri yetiştirmiştir. Bağrında yetiştirdiği Ebu Abdullah b. Muhammed b. Yusuf el-Fâryâbî, Cafer b. Muhammed el-Fâryâbî ve Mahmud el-Fâryâbî gibi mümtaz şahsiyetlerle İslam'ın temelini oluşturan Kitap ve Sünnetin korunmasını sağlamıştır. Ne yazık ki derin bilgiye sahip böylesi âlimler, Ortaçağın evrak ve kitaplarında sadece kayıt altına alınmakla kalmış, tam olarak yeniçağın ve yeni neslin hizmetine sunulmamıştır. İlk dönemde Fâryâb gibi İslam Devleti'nden uzak bir yerde mümtaz âlimlerin yetişmesi önem arz etmektedir. Daha önemlisi ise bunların Arap değil Türk olmaları ve binlerce Arap kökenli muhaddislerin yetişmelerini sağlamalarıdır. Bu öneme binaen söz konusu âlimlerin hayatları, faaliyetleri, ilmi değerleri, hocaları, öğrencileri, eser ve vefat tarihleri tarafımızdan öz bir şekilde kaleme alınmıştır.

مقدمه

خلیفه عباسی عبدالملک بن مروان در سال ۷۹ هجری ۶۹۸ میلادی حجاج بن یوسف الثقفی (حجاج ظالم) را والی خراسان تعیین نمود.^۱ حجاج، قتیبه بن مسلم را به خراسان روان کرد. قتیبه بعد از فتح خونین بیکنینت (بخار) و تالقان بالای فاریاب حمله نموده، دعوت به تسلیم کرد. فقط مردم فاریاب که از قتل و کشتار قتیبه آگاهی داشت، تسلیم نشدند. به این سبب قتیبه به زور شمشیر داخل فاریاب شده به آتش زد.^۲ به این سبب فاریاب در بعضی منابع مدینه المحترقه ذکر شده است. بعد از آن هزاران خانواده عرب در فاریاب جابجا شدند.^۳ در سال ۱۱۷ هجری ۷۳۵ میلادی عربها یکبار دیگر به سرکرده گی عاصم بن عبدالله الحلالی به فاریاب آمدند.^۴ پس از اینکه مردم فاریاب اسلام را پذیرفتند، عده ی زیادی از علمای اسلام در میان آنها رشد کردند. به عنوان مثال، محمد بن یوسف فاریابی، جعفر بن محمد فاریابی، محمود الفاریابی، استاد امام اسماعیل، شاعر مشهور ظهیرالدین فاریابی، شاگرد ابن سینا ابو عبیده از جمله خردمندان بزرگ فاریاب محسوب می شود. در سال ۱۲۹ هجری ۷۴۶ میلادی ابو مسلم خراسانی استقلال خود را در این منطقه اعلام کرد. پس از مرگ ابومسلم، شخصی به نام فریغون (آل فریغون) بر جوزجان مسلط شد.^۵

۱- ابو عبد الله محمد بن یوسف الفاریابی:

حافظ، محدث، مفسر و قاضی ابوعبدالله محمد بن یوسف بن واقد الفاریابی الترمکی در سال ۱۲۰ هجری ۷۳۸ میلادی در فاریاب امروزی چشم به جهان گشود. نسبت به محل تولدش الفاریابی و نسبت به ملیت اش الترمکی شهرت یافت. در سن جوانی بخاطر طلب علم زادگاه خود را ترک کرد. در مکه مکرمه با سفیان الثوری معرفت حاصل نمود. بخاطر روایت حدیث باوی به کوفه رفت. از علم و تجروبه او مستفید گردید.^۶ نیز از محدث اوزاعی، زایده بن قدامه، نافع بن عمر، جریر بن خازم حدیث آموخت.^۷ از عباس دوری نیز حدیث شنید.^۸ بعداً در شهر ساحلی قیصری مستقر شد.^۹ احمد بن حنبل، ابن زنجویه، عبد الله بن عبدالرحمن الدارمی، امام بخاری و ابن واره از وی حدیث روایت نمودند. امام بخاری در هشتاد و هشت موضوع از وی روایت نمود. وی به سبب روایت بیشتر لقب ابوالراوی را کسب نمود.^{۱۰}

فاریابی مورد قبول محدثین قرار گرفته به ثقه بودنش اتفاق کامل دارند.^{۱۱} بیست و چهار روایات فاریابی در صحیح البخاری و بقیه اش در کتب السنه ذکر شده است. او از طرف فقیه و مفسران، محدث با اخلاق، عالم برتر عابد صاحب عبادت بیشتر شناخته شده است. یکی از وصفهای فاریابی مستجاب الدعاء بودن وی است. چنانچه نقل شده که او روزی به نماز باران می رود، پس از باز کردن دستان خود به دعاء، لطف الهی تجلی میکند، در حال باران می بارد. فاریابی در حالیکه صاحب کرامت بود، نیز درایت و فضیلت عالی داشت. اهل نصیحت و صاحب مصلحت بود. زمانیکه محدث نامدار احمد بن یوسف السلمی از وی دعاء طلب میکند. فاریابی بسیار به شکل متواضع اینگونه نصیحت میکند: (متقی باش، پاسدار و محافظ سنت باش، از حاکمان وقت دور باش!)^{۱۲}

^۱ عبدالحی گردیزی، زین الاخبار (تهران: انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، ۱۳۸۴)، ۱۷۰.

^۲ ذکریا کتابچی، عرب لرنینگ تورکستان گه کیریسی (استانبول: تورک دنیاسی اره شتیرمه لری وقفی، ۲۰۰۰)، ۲۴۹.

^۳ محمد کاظم امینی، جغرافیای عمومی فاریاب (کابل: مطبه مسلکی افغان، ۲۰۰۹)، ۱۱.

^۴ گردیزی، زین الاخبار، ۱۷۶.

^۵ کتابچی، عرب لرنینگ تورکستان گه کیریسی، ۱۶۵.

^۶ عمر رضا کحاله، معجم الموالفین (بیروت: مؤسسة الرسالة، ۳۱۹۹)، ۳: ۷۹۱.

^۷ صالح اسمعیل حاج محمد، زواید کتاب الادب المفرد علی الکتب السنه (الرساله الماجستر، جامعه ام القراء، ۱۹۸۸)، ۲۳۴.

^۸ محمد مرتضی الحسینی الزبیدی، تاج العروس من جواهر قاموس، تحقیق: عبدالکریم العزبوی (کویت: مطبعة حکومت الکویت، ۱۹۷۹)، ۱۳: ۵۰۴.

^۹ الزبیدی، تاج العروس من جواهر قاموس، ۱۳: ۲۳۴.

^{۱۰} ابو محمد عبدالله بن محمد بن جعفر بن حیان المعروف الشيخ الاصفهانی، کتاب الامثال فی حدیث البوی صلی الله علیه سلم، تحقیق: عبدالعلی عبدالحمید (هند: الدار السلفیة بومبای، ۱۹۸۲)، ۱: ۱۰۳، محمد ارن، بخاری نینگ صحیحی و خواجه لری (قونیه: نشریات نکته، ۲۰۰۹)، ۱۷۷.

^{۱۱} حاج محمد، زواید کتاب الادب المفرد علی الکتب السنه، ۲۳۴.

^{۱۲} سونمز، محمد علی. «فاریابی». دیانت اسلام انسیکلوپیدی سی. ۱۱: ۱۴۶. استانبول: دایرة المعارف، ۱۹۸۹.

تقوا، یکی از اوصاف ضروری محدث است. چراکه تقوا به اعتبار و اطمینان شخص راوی افزایش می بخشد. تمسک به سنت نیز از جمله شروط راوی میباشد. مسله سوم حفظ بی طرفی علماء دین است. یعنی دور ماندن از سیاست روزانه است. تاریخ ثابت ساخته که بیشترین ضربه را به دین، سیاسی شدن عالمان دین زده است. چنانچه امام اعظم ابوحنیفه (رح) هیچ وقت وظایف دولتی عباسیان را قبول ننموده است.

آثار ابو عبد الله محمد بن یوسف الفاریابی:

۱- المسند

۲- کتاب التفسیر

۳- کتاب الصلاة

۴- کتاب الصیام

۵- کتاب الزکاة

۶- کتاب المناسک^{۱۳}

۷- کتاب الطهارت

۸- دلائل النبوة^{۱۴}

وفات ابو عبد الله محمد بن یوسف الفاریابی:

فاریابی در طول نود سال عمر خود خدمات زیادی به علم و عرفان بخشید. دهها کتب علمی را به رشته تحریر آورد. صدها دانشمند را پرورش داد. او خدمات گسترده ای در گسترش فرض، واجب، سنت، عبادات، معاملات، تاریخ اسلام و بالعموم به ترویج علوم اسلامی به طور کلی خدمت کرد. بالآخره تقدیر الهی تجلی کرد، در تاریخ ربیع الاول ۲۱۲ هجری اکتوبر ۸۲۷ میلادی در دیار غربت و در مکان مقدس فلسطین به

ابدیت پیوست.^{۱۵}

۲- زندگی جعفر بن محمد الفاریابی:

عالم و محدث برجسته دوم فاریابی که در مورد آن تحقیق می کنیم ابوبکر جعفر بن محمد بن الحسن بن المستفاض الفاریابی ترکی است. جعفر فاریابی در سال ۲۰۷ هجری ۸۲۲ میلادی در فاریاب کنونی دنیا آمد. محدث، فقیه و مفسر جعفر بن محمد نسبت به منطقه و ملیت اش با لقب های الفاریابی و ترکی مشهور شده است. او بخاطر رفع اشتباه به همشهری خویش ابوعبدالله محمد بن یوسف بن واقد الفاریابی، خود را فاریابی الصغیر معرفی مکرد. فاریابی در هفده سالگی به طلب علم شروع کرد. به مراکز علم و فن ماوراء النهر، خراسان، حجاز، عراق، شام، مصر و الجزیره رفت.^{۱۶}

فاریابی که دارای بحر علم، اهل عرفان و معرفت بود شرق و غرب را طی نموده، در اواخر عمر خود در بغداد اقامت ورزید.^{۱۷} یک

^{۱۳} سونمز، «فاریابی»، ۱۴۶.

^{۱۴} عمر رضا کحاله، معجم المؤلفین (بیروت: مؤسسة الرسالة، ۱۹۹۳)، ۳: ۷۹۱.

^{۱۵} کحاله، معجم المؤلفین، ۳: ۷۹۱.

^{۱۶} ابوبکر احمد بن علی بن ثابت الخطیب البغدادی، تاریخ مدینه السلام، تحقیق. بشار عواد المعروف (بیروت: دارالغرب الاسلامی، ۲۰۰۱)، ۸: ۱۰۲.

^{۱۷} بغدادی، تاریخ مدینه السلام، ۸: ۱۰۲.

چند مدت در دینیور عراق به صفت قاضی ایفای وظیفه نمود. بعدا به بغداد رفت. مردم و علمای عراق در میدان سماع حدیث، در دروازه کوفه نزدیک به سه هزار انسان از آمدن فاریابی استقبال گرم نموده، ۳۱۶ تن آنها از فاریابی حدیث روایت کردند. نزدیک به ده هزار انسان از فاریابی حدیث نوشتند.^{۱۸} از جمله شاگردان فاریابی ابن عدی در باره شیخ اش چنین می نویسد: (در جلسه استاد فاریابی عده یی زیادی شاگرد اشتراک میکرد. بخاطر گرفتن جای در حلقه درس استاد اکثر شاگردان شب را در اطاق وی صبح میکرد.)^{۱۹}

طبق روایت محدثان متقدم، فاریابی یک محدث کثیر الرواء و از محدثان ثقات بود. فاریابی اکثرا احادیث اخروی را روایت می نمود. طبق روایت وی رسول الله صلی الله علیه و سلم فرمودند: (در روز قیامت انسانی از انسانها به جنت میایند و آن قدر نزدیک میشوند که بوی جنت به مشام میاید). فاریابی یکی از محدثان مشهور و متقدم بشمار می رود که توانسته تمام بلده های اسلام را از نزدیک دیدن نموده، از محدثان بزرگ حدیث روایت بکند. او سیاحت علمی خویش را چنین به تصویر میکشد: (بست و چهار سال حدیث نویستم. به شرق و غرب دنیا سیاحت نمودم. کسی را همچو مصعب الزهری ندیدم).^{۲۰}

فاریابی یک محقق، فقیه و محدث جهان شمول است. او بیشترین او بیشتر عمر خود را در عراق گذراند. مورد علاقه و احترام مردم و علماء عراق قرار گرفت. با فتوا و اجتهاد خود مشکلات مردم را حل کرد.

مشایخ جعفر بن محمد الفاریابی:

جعفر فاریابی دروس حدیث، فقه و تفسیر را از استادان بزرگ فرا گرفت. امام ذهبی آموزگاران فاریابی را به کتاب (مشایخ علی المعجم للفاریابی) ۲۲۷ تن شمرده است. ابو جعفر النفیلی، ابو بکر بن شیبه، محمد بن المثنی، عمرو بن علی البصریین، محمد بن عبید بن حساب، عبدالاعلی بن حماد، ابی کامل الجحدری، عبیدالله معاذ از جمله مشایخ مشهور فاریابی می باشد.^{۲۱} قتیبه بن سعد بن جمیل، ابراهیم بن الحجاج السامی، احمد بن ابوبکر ابومصعب المدینی، احمد الحواری، احمد بن خالد الحلال البغدادی، احمد بن الفرات ابومسعود الرازی، سحاق بن رهاویه الحافظ المروزی، حبان بن موسی المروزی، سعید بن عنبسه الرازی، عبیدالله بن معاذ البصری، عثمان بن ابی شیبه الکوفی، محمد بن بشار بندار البصری، محمد بن مصطفی الخُمسی، هدبه بن خالد القیسی البصری نیز از جمله مشایخ مشهور فاریابی میباشد.^{۲۲}

راوی و شاگردهای مشهور جعفر بن محمد الفاریابی:

فاریابی نزدیک به یک عصر زندگی خود به هزاران طالب علم درس حدیث، فقیه و تفسیر داده است. ابن مخلد العطار الدوری، ابوبکر الشافعی، ابن عدی، ابوبکر الاسماعیلی محمد بن یحیی الازدی، ابوالحسین ابن المنادی، عبدالصمد بن علی الطستی، احمد بن سلمان التجاد، ابوعلی الصواف، احمد بن جعفر بن مالک القطیعی از فاریابی حدیث روایت کرده اند.^{۲۳} نیز محمد بن احمد بن حسن بن اسحاق البغدادی، ابوعلی الصواف، حسن بن عبدالرحمن بن خالد الفاریسی الرماهرمزی، سلیمان بن احمد بن ایوب الطبرانی، محمد بن عمرو بن محمد بن سلم الجدابی البغداد، ابوطاهر الزهلی، عبدالله بن عدی بن عبدالله الجرجانی، محمد بن الحسین بن عبدالله البغدادی ابوبکر العاجزی، محمد بن احمد بن عبدالله البغدادی، احمد بن ابراهیم بن اسماعیل الجرجانی ابوبکر الاسماعیلی الشافعی، محمد بن مخلد الدوری از جمله مشهورترین شاگردان فاریابی به حساب می آیند.^{۲۴}

^{۱۸} ابوبکر جعفر بن محمد بن حسن بن مستفاض الفاریابی، کتاب القدر، تحقیق: عبدالله بن حمد المنصور ال بغدادی، اضاء السلف (ریاض، بی نا، ۱۹۹۷)، ۱۰۴.

^{۱۹} قوچ قوزی، علی عثمان. "فاریابی". دیانت اسلام انسیکلوپیدی سی. ۱۵: ۱۴۶. استانبول. دایره المعارف، ۱۹۹۶.

^{۲۰} الفاریابی، کتاب القدر، ۱۰۴.

^{۲۱} قوچقوزی، "فاریابی"، ۱۴۶.

^{۲۲} حنفی جیلان، "ابوبکر جعفر بن محمد الفاریابی و حدیث علمنده گی ییری"، چوقوراوا یونیورسیتیه سی الهیات فاکولته سی درگی سی، ۱/۱۵، (۲۰۱۵): ۲۳۲.

^{۲۳} قوچقوزی، «فاریابی»، ۱۴۶.

^{۲۴} جیلان، "ابوبکر جعفر بن محمد الفاریابی و حدیث علمنده گی ییری"، ۲۳۲.

آثار جعفر بن محمد الفاربی:

- ۱- کتاب السنن
- ۲- کتاب الذکر والتسییح
- ۳- کتاب النکاح
- ۴- کتاب الجنائز
- ۵- کتاب الصور والتماثل
- ۶- کتاب عن مدينه المنوره
- ۷- کتاب السقط الفطر
- ۸- کتاب التحریر الذهب والحریر
- ۹- کتاب مناقب مالک
- ۱۰- کتاب اللباس
- ۱۱- کتاب الرؤیا، کتاب الادب الاسلام.
- ۱۲- کتاب ترک المرء
- ۱۳- کتاب البکاء^{۲۵}
۱۴. کتاب القدر^{۲۶}

وفات جعفر بن محمد الفاریابی:

فاریابی که عالم و محدث بزرگ زمان اش بود اقران شان از او ثقه و حافظ حدیث یاد میکرد. در باره جرح و تعدیل حدیث شخص امین یاد می شد. در اواخر زنده گی اش بخاطر احترام به حدیث روایت حدیث را ترک نموده، به انزوا رفت و مشغول عبادت شد. درباره وفات جعفر بن محمد الفاریابی روایت زیادی وجود دارد. مورخ بزرگ اسلام خطیب البغدای، تاریخ وفات جعفر بن محمد الفاریابی را روز سه شنبه وقت نماز خفتن ۲۶ محرم ۳۰۱ ذکر کرده است. به گفته او فاریابی قبل از وفاتش روزی از قبرستان ابی ابوب میگذشت قبر خود را کنده بود. طبق روایت بغدادی دفن جعفر بن محمد الفاریابی روز چهارشنبه در قبرستان باب الانبار صورت گرفته است.^{۲۷} به روایت مورخ معاصر ترکی علی عثمان قوچقوزی، جعفر بن محمد الفاریابی بع تاریخ ۴ محرم ۳۱۰ هجری، ۱۰ آگست ۹۱۳ میلادی در بغداد در گذشت. قبر که قبل از پنج سال از فوتش کنده بود دفن کردند.^{۲۸}

۳- زندگی محمود الفاریابی:

عالم، عارف و متصوف مورد بحث مان صوفی، واعظ محمود بن احمد بن ابی الحسن عمادالدین الولوی الفاریابی است. محمود

^{۲۵} قوچقوزی، "فاریابی"، ۱۴۶.

^{۲۶} جیلان، "ابوبکر جعفر بن محمد الفاریابی و حدیث علمنده گی پیری"، ۲۳۲.

^{۲۷} بغدادی، ص، ۱۰۵.

^{۲۸} قوچقوزی، "فاریابی"، ۱۴۶.

الفاریابی در سال ۶۰۷ هجری و ۱۲۱۰ میلادی در فاریاب بدنیا آمد. از اوان طفولیت مصروف علم و عرفان شد. علاقه زیادی که به تصوف داشت در تالیفات خود بیشتر به تصوف جای داد. درباره حقایق، لطایف، رقایق، ریاضات، اشارات، سیر سلوک و الهام مشغول شد. در جهت تقویت بخشیدن افکار عرفانی خود از روایت نادر و ضعیف نیز استفاد نمود. تالیف مشهور محمود الفاریابی (خالصة الحقایق و نصاب غایة الدقایق) اند که از طرف محمد خیر رمضان یوسف تحقیق شده، در بیروت از انتشارات حزم به زیور چاپ رسیده است. محتوای آن روایات غریب و نوادر احادیث، اصطلاحات تصوف همچو زهد و ریاضات می باشد. بشکل خلص این تالیف محمود الفاریابی زیادتر مشابه به احیاء علوم الدین امام غزالی میباشد.^{۲۹}

فاریابی در قرن هفتم هجری با اندیشه های صوفیانه خود جهان اسلام را هدایت کرد. وی شخصیت برجسته ی است که در مطالعات مان جایگاه مهمی دارد. آنچه که او را از دیگر دانشمندان متمایز می کند متصوف بودن اوست. از نظر مان تصوف چهره تبسم اسلام بوده عاری از خشونت و درگیری میباشد. همچنین در اسلام آوری ترکها نقش مهمی داشت.

آثار محمود الفاریابی:

۱- سلک الجواهر و نشر الزواهر

۲- خالصة الحقایق و نصاب غایة الدقایق

۳- الاسلة الامعة والاجوبة الجامعة

۴- مصباح الجنان ومفتاح الجنان

۵- خلاصة المقامات^{۳۰}

نتیجه گیری

فاریاب بعد از مشرف شدن به اسلام، خصوصا در عصر متقدم در جهت رشد علوم اسلامی و نگهداری آنها رول عمده را بازی نموده است. در این عصر ابو عبد الله محمد بن یوسف الفاریابی، جعفر بن محمد الفاریابی و محمود الفاریابی با علم و اندیشه شان دنیای اسلام را به علم، معرفت و خدانشناسی تشویق و ترغیب نمودند. با نوشتن کتب تفسیر، حدیث، فقیه و تصوف اذهان عامه را روشن، معاشرت اجتماعی را آسان، احکام الهی را تطبیق و اذکار ربانی را جاری نمودند. هر چند در بین سه علماء فاریابی از جهت زمان متفاوت باشد هم مهد و مکان آنها فاریاب، اعتقادشان توحید و اهل سنت، ملیت شان تورک میباشد.

ابو عبد الله محمد بن یوسف الفاریابی شخص متقی، مستجب الدعاء، اهل نصیحت و صاحب مصلحت بود. او بحری از علم، شیخ شیوخ، استاد امام بخاری بود. درایت و فراصت او به سیاست و حیلله گری، به دعوای دنیای فانی اجازه نمی داد. طلاب، اصحاب و اقران خود را نیز به آن دعوت می نمود. صفات ثقات او شهرت اش را افزوده بود. در روایات احداث در رأس، در اجتهاد مسایل حقوقی و شرعی در صدر علماء قرار داشت. به شکل مختصر و مفید فاریابی نودسال عمر خود را برای رشد علوم اسلامی و هدایت مردم استفاده نمود.

جعفر بن محمد الفاریابی، دومین محدث، فقیه و مفسر تورک و فاریابی است که در اوان جوانی از بخار تا بغداد تمام مراکز علمی را طی نمود. از صدها استاد سمع حدیث نموده برای هزاران طالب علم درس حدیث داد. فاریابی بحرالعلم بود در کمترین وقت در قلب عرب و عجم جا گرفت. دهها هزار مردم عراق عاشق سمع احادیث او بود. او بنابر اطمینان کامل که به نفس خود داشت

^{۲۹} کحاله، معجم الموالفین، ۷۹۴.

^{۳۰} کحاله، معجم الموالفین، ۷۹۴.

وظیفه دیوان عدالت دینیور را به عهده گرفت. تا آخرین رمق حیات خود به عنوان یک تورک مسلمان آیات واحادیث نبوی را تدریس و تقریر نمود.

عابد، زاهد، عارف و سالک قرن هشتم هجری محمود الفاریابی نیز همچو همشهریان متقدم فاریابی، فقط متفاوتتر با آنها علم، عرفان، معرفت الله، معرفت نفس، سیر و سلوک، تزکیه ی نفس و تصفیه ی روح را ترویج و تدریس و ترغیب نموده است. پس از همه به این نتیجه می رسیم که فاریاب مسکن، مهد و مکان علم و عرفان بوده است. علماء و متصوفین را مزج نموده در بین شان الفت، التفات و محبت قلبی را انشاء نموده است. جای بسا خوشی است که فاریاب امروزی نیز مهد علم و عرفان بودن خود را محافظه نموده است.

منابع

- ارن، بخاری نینگ صحیحی و خواجه لری. قونیه: نشریات نکته، ۲۰۰۹.
- اصفهانى، ابو محمد عبدالله بن محمد بن جعفر بن حیان المعروف الشيخ، كتاب الامثال فى حدیث النبوی علیه سلم. تحقیق. عبدالعلی عبدالحمید هند: الدارالسلفیة لإبومبای، ۱۹۸۲.
- امینی، محمد کاظم، جغرافیای عمومی فاریاب. کابل: مطبه مسلکی افغان، ۲۰۰۹.
- بغدادی، ابوبکر احمد بن علی بن ثابت الخطیب، تاریخ مدینة السلام. تحقیق. بشار عواد المعروف، بیروت: دارالغرب الاسلامی، ۲۰۰۱.
- جیلان، حنفی. "ابوبکر جعفر بن محمد الفاریابی و حدیث علمنده گی ییری". چوقوراوا یونیورسیتته سی الهیات فاکولته سی درگی سی. ۱۱۱۵، ۲۰۱۵.
- الزبیدی، محمد مرتضی الحسینی، تاج العروس من جواهر قاموس، تحقیق. عبدالکریم العزباوی. کویت: مطبعة حكومة الكويت، ۱۹۷۹.
- سونمز، محمد علی، «فاریابی»، دیانت اسلام انسیکلوپیدی سی. استانبول: دایرة المعارف، ۱۹۸۹.
- فاریابی، ابوبکر جعفر بن محمد بن حسن بن مستفاض، کتاب القدر، تحقیق. عبدالله بن حمدالمنصور. ریاض: اضاء السلف، ۱۹۹۷.
- قوج قوزی، علی عثمان، «فاریابی»، دیانت اسلام انسیکلوپیدی سی. استانبول: دایرة المعارف، ۱۹۹۶.
- کتابچی ذکریا، عرب لرنینگ تورکستان گه کیریشی. استانبول: تورک دنیاسی اره شتیرمه لری وقفی، ۲۰۰۰.
- کحالة، عمر رضا، معجم المؤلفین. بیروت: مؤسسة الرسالة، ۱۹۹۳.
- گردیزی، عبدالحی، زین الاخبار. تهران: انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، ۱۳۸۴.
- محمد، صالح اسمعیل حاج محمد، زواید کتاب الادب المفرد علی الكتب الستة. الرسالة الماجستر، جامعة ام القراء، ۱۹۸۸.

ديوان

مجلة علمى تحقيقى بين المللى علوم اسلامى
مجلة دراسات اسلامية، عالمية، علمية، محكمة

International Journal of Islamic Studies
Uluslararası İslami Araştırmalar Dergisi

ISSN: 2706-6428

حکم فرزندآوری بوسیلهٔ إلقاح مصنوعی از نظر فقه اسلامی

Rule of Artificial Fertilization From Islamic Gurisprudence perspective
İslam Hukuku Açısından Tüp Bebek Elde Etme ve Onun Hükümü

Makale Bilgisi / Article Information / معلومات مقاله

Makalenin Türü / Article Type / نوع مقاله : Araştırma Makalesi / Resarch Article / مقاله تحقیقی

Geliş Tarihi / Received Date / تاریخ دریافت مقاله 08.10.2019

Kabul Tarihi / Accepted Date / تاریخ پذیرش مقاله 03.12.2019

چکیده

واژه های کلیدی:

حکم، القاح، مصنوعی،
زوجین، نطفه، رحم، فقه.

موضوع مقاله هذا "حکم فرزند آوری از طریق القاح مصنوعی از منظر فقه اسلامی" می باشد، که القاح مصنوعی به معنی بارور ساختن نطفه زن و مرد و باردار نمودن زن از طریق غیر طبیعی (بدون مجامعت زوجین) بود، که عمده ترین اسباب فرزند آوری از طریق القاح مصنوعی، عقامت یا بی اولادی و تولد شدن همیشگی جنس معین (پسر یا دختر) می باشد. القاح مصنوعی از هفت طریق صورت می گیرد، که در نزد فقهاء صرف دو طریق آنها (تلقیح داخلی و خارجی میان نطفه زوجین) با در نظر داشت ضوابط و ضرورت شرعیه جواز دارد و سایر انواع آن ناجیز می باشد، اولین طفلی که از طریق القاح مصنوعی به دنیا آمد (لویز براون) بریتانیایی بود، که (لیزلی براون) آن را تولد نمود، این عملیه در ۱۰ نوامبر ۱۹۷۷م توسط طبیبان هریک (استبتوا وادواردز) انجام شد، طبیبان موصوف تخمه های خانم متذکره را با آب منی شوهرش در خارج رحم توسط آلات طبی القاح نمودند، که در نتیجه آن طفل دختر به میان آمد و نام وی را (لویز براون) گذاشتند، و بعداً بنام طفل انبویی یا مصنوعی شهرت یافت.

اهداف اساسی این تحقیق، واضح کردن مفهوم و انواع القاح مصنوعی، شناسایی اسباب و عوامل، که باعث دست زدن عدّه از مردم به این پدیده می شود، و مهم تر از همه روشن شدن حکم شرعی صورت های مشروع و نامشروع القاح مصنوعی.

روش تحقیق در این مقاله علمی کتابخانه ای می باشد، یعنی مواد مقاله هذا با استفاده از کتب معتبر علمی و اسلامی کتابخانه ها آماده گردیده، و ترتیب آن نیز به شکل میتود معاصر نگارش مقاله علمی - تحقیقی - صورت گرفته است.

واژه های کلیدی: حکم، القاح، مصنوعی، زوجین، نطفه، رحم، فقه.

Keywords:

judgment.Conception.
Artificial, Couple,The
germ, Uterus,
.Jurisprudence

Abstract

The present paper entitled "Having Child by in Vitro Fertilization (IVF) from Islamic Perspective". The fertilization of eggs outside the body, is making a woman conceive a baby through an unnatural way (without intercourse). Further, failure in conceiving or barrenness and having children consecutively from the same particular sex (son or daughter) are considered to be the main cause for this phenomena. In Vitro Fertilization (IVF) is done in seven different manners. Islamic religious scientists believe that (IVF) which is done in only two manners (fertilization of the couple's own eggs inside or outside the uterus) are legal and allowed according to the legal conditions, criteria and requirement and rest are considered to illegal. British Luis brown was the first child who was given birth through (IVF) by Lezlie Brwon. This operation was done on 10th November 1997 by Dr. Steven and Dr. Edwards. The Doctors Fertilized the afore mentioned lady's egg with her spouse's egg outside her uterus by medical tools as a result, Luis brown was born and later she was known and artificial child. This qualitative library research had two main objectives: to illuminate the concept and types of in Vitro Fertilization (IVF), most importantly, to clarify the status of (IVF) according Islamic perspectives.

Anahtar kelime:

hüküm, döllenme, yapay,
eşler, yumurta, rahim,
fıkıh.

Özet

Bu makalenin konusu "İslam hukuku açısından tüp bebek elde etme ve onun hükmü" dür. Yapay yoldan çocuk elde etme, erkek ve kadının dölnünün alınarak kadının doğal olmayan yoldan hamile kalması (eşlerin birleşmesi olmadan) idi. Aslında yapay yoldan çocuk elde etmede en önemli sebepler, kısırlık ya da evlat sahibi olamamak veya doğan bebeklerin sürekli aynı cinsten (erkek veya kız) olmasıdır. Bu yolla çocuk edinme işlemi yedi şekilde gerçekleşmektedir ki bu durum fakihler nezdinde sadece iki yolla (kadın ve erkeğin içeriden ve dışarıdan döllenmesi) kriterler ve şer'i ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak cevaz verilmektedir, bunun dışındaki diğer yollara cevaz verilmemektedir. İlk defa yapay döllenme ile dünyaya gelen çocuk Britanya'lı (Louise Brown) idi ki (Lesley Brown) onu dünyaya getirdi. Bu işlem, 10.11.1977 yılında iki doktor (Stephoe ve Edwards) tarafından gerçekleştirilmiştir. Adı geçen doktorlar tarafından erkek ve kadının sperm ve yumurta örneği alınarak rahim dışında laboratuvar ortamında döllenmesi sağlandı ve bu sayede o kız çocuğu dünyaya geldi ve adını Louise Brown koydular. Bu kız çocuğu sonraları yapay çocuk olarak şöhret buldu. Bu araştırmanın sebepleri, yapay döllenmenin anlamı ve çeşitleri, sebeplerinin tanınmasıydı ki birtakim insanlar bu fenomene yönelmişlerdi. En önemlisi de yapay döllenmenin caiz olup olmadığı ve şer'i hükmünün açıklığa kavuşturulması oldu. Bu ilmî makalenin araştırılmasındaki yöntem kütüphanedir. Yani bu makalenin ürünleri saygın ilmî kitaplardan ve İslamî eserlerin olduğu kütüphaneden elde edilmiştir. Makalenin düzenlenmesi de modern metotlar ve araştırmalar yoluyla hazırlanmıştır.